

اثر صفات روزنه‌ای بر فتوستتز و عملکرد لینه‌های جایگزین کروموزومی گندم نان در شرایط طبیعی و تنش خشکی

رقیه امینیان^{*}، شهرام محمدی^۲، سعداله هوشمند^۳، محمود خدام‌باشی^۲ و کریم نوزاد نمینی^۴

(E-mail: roghayehaminian@yahoo.com)

تاریخ دریافت ۸۹/۳/۶ و تاریخ پذیرش: ۹۰/۹/۳۰

چکیده

این مطالعه به منظور تعیین اثرات اندازه و فراوانی روزنه بر سرعت فتوستتز، هدایت روزنه‌ای، عملکرد و همچنین تعیین مکان کروموزومی ژن‌های کنترل‌کننده این خصوصیات با استفاده از لاین‌های جایگزین کروموزومی رقم تایمستین در زمینه ژنتیکی رقم چاینیز اسپرینگ در قالب طرح بلوک‌های کامل تصادفی با سه تکرار در دو شرایط نرمال و تنش آب در مزرعه تحقیقاتی دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهرکرد در سال ۱۳۸۷ انجام شد. شرایط مرحله طویل شدن ساقه (مرحله ۲۹ زادکس) شروع شد. طول مدت تنش براساس درجه روز رشد مشخص شده در آزمایشات قبلی تعیین شد. تفاوت‌های معنی‌داری بین لاین‌های جایگزین در خصوص صفات مورد بررسی مشاهده شد. در شرایط بدون تنش، همبستگی عملکرد با فراوانی روزنه ($r = 0/461^{**}$) و در شرایط تنش، همبستگی عملکرد و اندازه روزنه ($r = 0/450^{**}$) معنی‌دار بود. همچنین، همبستگی عملکرد با سرعت فتوستتز ($r = 0/556^{**}$) در شرایط تنش و $r = 0/482^{**}$ در شرایط بدون تنش) و هدایت روزنه‌ای ($r = 0/247^{**}$) در شرایط تنش و $r = 0/457^{**}$ در شرایط بدون تنش) هم در شرایط تنش و هم در شرایط بدون تنش معنی‌دار بود. بررسی کروموزوم‌های گندم نشان داد نقش ژنوم B نسبت به دو گروه دیگر در کنترل صفات مورد بررسی برجسته‌تر بود.

کلمات کلیدی: اندازه روزنه، سرعت فتوستتز، فراوانی روزنه، لاین‌های جایگزین، هدایت روزنه‌ای

۱ - مربی، گروه زراعت و اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق، نراق - ایران (نویسنده مسئول مکاتبات^{*})

۲ - دانشیار، گروه زراعت و اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهرکرد، شهرکرد - ایران

۳ - استادیار، گروه زراعت و اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شهرکرد، شهرکرد - ایران

۴ - مربی، گروه زراعت و اصلاح نباتات، دانشکده کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق، نراق - ایران

مقدمه

توانایی تبادلات گازی متفاوتی نشان می‌دهند و این به دلیل تعداد متفاوت روزنه در واحد سطح برگ و نیز اندازه متفاوت روزنه در آن‌ها است و تفاوت‌های معنی‌داری در بین گونه‌های گیاهی در پاسخ به تغییرات محیطی مشاهده شده است (۵، ۹ و ۲۷). از این رو در طول دو دهه گذشته، فراوانی و اندازه روزنه به عنوان معیاری از میزان کاهش آب توسط گیاه در نظر گرفته شده است (۱۸، ۲۲، ۲۹، ۳۲ و ۳۴).

انتخاب و تنوع خصوصیات روزنه‌ای در گندم نان گزارش شده است (۳، ۴، ۱۸ و ۲۴). تفاوت‌های معنی‌داری در طول و عرض روزنه‌های سطح فوقانی و تحتانی برگ پرچم مشاهده شد و طول روزنه‌ها نسبت به عرض آنها در میزان تعرق آب مؤثرتر گزارش شد (۲۴). لذا با توجه به مطالعات فوق و نقش تثبیت شده روزنه‌ها در تبادلات گازی و آبی به‌ویژه در شرایط تنش آب، بررسی این خصوصیات در سطح ژنوم گندم اهمیت خاصی دارد که تاکنون در منابع علمی گزارش نشده است. برای بررسی نقش کروموزوم‌ها (ژنوم‌های گندم) عمدتاً از لاین‌های جایگزین کروموزومی استفاده می‌شود. با استفاده از این لاین‌ها، امکان کشت جوامع یکنواختی که همگی دارای زمینه ژنتیکی مشابه بوده و هر کدام فقط از نظر یک کروموزوم با هم تفاوت داشته باشند، فراهم می‌شود. همچنین، این لاین‌ها منجر به شناسایی کروموزوم‌هایی شده که در پاسخ به خشکی و دیگر تنش‌های غیرزنده نقش داشته‌اند که از این یافته‌ها در بهبود عملکرد گندم در شرایط تنش استفاده می‌شود (۱۰).

مواد و روش‌ها

مواد ژنتیکی این مطالعه شامل سری کامل لاین‌های جایگزین کروموزومی گندم تایمستین در زمینه ژنتیکی رقم چاینیز اسپرینگ بود که در دانشگاه ایباراکی ژاپن توسط پروفیسور واتانابا تولید شده بودند. این لاین‌ها با استفاده از تلاقی‌های برگشتی مکرر با پایه منوزومیک واریته چاینیز

تنش کم‌آبی یکی از فاکتورهای محدودکننده رشد در مناطق تحت کشت گندم می‌باشد، لذا بهبود خصوصیات گیاهی در جهت حفظ فرآیندهای فیزیولوژیکی و تولید رقم‌های متحمل به تنش خشکی از مهم‌ترین اهداف برنامه‌های اصلاحی در گندم می‌باشد (۳). حفظ و نگهداری سرعت طبیعی تبادلات گازی از جمله خصوصیات است که باعث افزایش رشد و عملکرد می‌شود (۲۱). روزنه‌ها مدخل اصلی گیاه هستند و شکاف روزنه‌ها نقش مهمی را در کنترل تبادلات گازی، تعرق و فتوسنتز ایفا می‌کنند. اندازه روزنه‌ها معمولاً در پاسخ به عوامل محیطی و درونی تغییر کرده و این باعث می‌شود مقدار آب تعرق شده و گاز کربنیک جذب شده تغییر یابد (۸). مطالعات نشان داده است که بیش از ۹۵ درصد آبی که وارد گیاه می‌شود از طریق تعرق روزنه‌ای از گیاه خارج می‌شود (۱۷ و ۲۰). همچنین تعداد روزنه‌ها در واحد سطح و اندازه آن‌ها نقش بسیار مهمی در تبادلات گازی گیاه دارد (۱۲). اما مشکلی که در راه اصلاح برای فراوانی روزنه‌ها وجود دارد این است که روزنه‌ها مدخل اصلی گیاه هستند، به طوری که اگر انتخاب در جهت کوچک بودن، کمتر بودن دوره و کم باز شدن روزنه‌ها صورت گیرد، علاوه بر کاهش تلفات آب، فتوسنتز و راندمان مصرف آب نیز کاهش می‌یابد (۲).

برخی از محققین معتقدند که تعداد بیشتر روزنه‌ها بیش از اینکه سبب ورود گاز کربنیک به گیاه شود موجب تلف شدن آب از گیاه می‌شود، زیرا زمانی که روزنه‌ها باز هستند، نه تنها گاز کربنیک وارد می‌شود، بلکه آب نیز از برگ‌ها خارج می‌شود (۷). لذا گیاه در شرایط تنش باید به نحوی هدایت روزنه‌ای خود را تعدیل کند تا مقدار جذب CO_2 مناسب و حداقل از دست رفتن آب را داشته باشد (۷ و ۱۳). از طرفی، روزنه‌ها تحت تأثیر عوامل محیطی نظیر نور، میزان رطوبت، غلظت CO_2 و وضعیت آبی گیاه قرار می‌گیرند (۱۶). علاوه بر این، مشخص شده است که در شرایط یکسان ارقام مختلف گیاهان زراعی

شمارش گردید. برای محاسبه فراوانی روزنه‌ها، با استفاده از اسلاید استاندارد تعداد روزنه در هر میدان دید به تعداد روزنه در هر میلی‌متر مربع تبدیل گردید. همچنین در هر میدان دید ۱۰ روزنه به‌طور تصادفی انتخاب و طول و عرض آن‌ها با استفاده از لنز مدرج اندازه‌گیری شد و سپس اندازه روزنه به میکرومتر تبدیل گردید. میانگین مساحت روزنه‌ها با در نظر گرفتن شکل اغلب روزنه‌ها که تقریباً به صورت مستطیلی بودند از طریق حاصل ضرب طول در عرض روزنه‌ها محاسبه گردید (۱۸). اندازه‌گیری تبادلات گازی در قسمت میانی برگ پرچم پنجه اصلی سه بوته که به‌طور تصادفی از هر کرت انتخاب شده بودند، با استفاده از دستگاه فتوسنتز متر مدل (LI-COR 6400; LI-COR Inc., Lincoln, NE, USA) انجام شد. با قرار دادن برگ در درون محفظه مخصوص تبادلات گازی و حفظ موقعیت آن عمود بر نور خورشید به مدت یک دقیقه اقدام به ثبت این فاکتورها گردید. تجزیه داده‌ها براساس میانگین به‌دست آمده از داده‌های سه بوته بود. برای اندازه‌گیری عملکرد دانه، ۱۰ بوته کاملاً رسیده از وسط دو ردیف میانی هر کرت به‌طور تصادفی انتخاب گردید و متوسط عملکرد دانه ۱۰ بوته برای محاسبات آماری استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها و ترسیم نمودارها به‌ترتیب با استفاده از نرم‌افزارهای SAS نسخه ۹.۲ و Excel صورت گرفت. تجزیه واریانس به روش GLM و مقایسه میانگین‌ها به روش حداقل تفاوت‌های معنی‌دار در سطح پنج درصد صورت گرفت.

نتایج و بحث

فراوانی روزنه‌ها

نتایج مقایسه میانگین‌ها نشان داد که تفاوت‌های معنی‌داری بین لاین‌های جایگزین برای فراوانی روزنه در هر دو سطح فوقانی و تحتانی برگ پرچم در هر دو شرایط تنش و بدون تنش وجود داشت (جدول‌های ۱ و ۲).

اسپرینگ تولید و تا نسل BC₁₀ خالص گردیده بودند. در این آزمایش ۲۱ لاین جایگزین به همراه دو والد، در طرح بلوک‌های کامل تصادفی با سه تکرار در دو شرایط معمول و تنش کمبود آب در مزرعه تحقیقاتی دانشگاه شهرکرد مورد ارزیابی قرار گرفتند. کاشت بذور در اواسط اسفند ۱۳۸۷ صورت گرفت. در هر بلوک ۲۱ لاین جایگزین به همراه دو والد در کرت‌هایی جداگانه کشت گردیدند. هر کرت شامل چهار ردیف کاشت به طول دو متر با فاصله ردیف ۳۰ و فاصله بین بذور روی هر ردیف پنج سانتی‌متر بود. در شرایط بدون تنش گیاهان هفت روز یک بار آبیاری گردیدند، اما در شرایط تنش هنگامی که گیاهان به مرحله طویل شدن ساقه (مرحله ۲۹ زادکس) رسیدند، آبیاری قطع گردید (۳۵). طول دوره تنش در آزمایش‌های مقدماتی براساس درجه روز رشد محاسبه شده بود و گیاهان پس از این‌که به میزان درجه روز رشد مورد نظر رسیدند آبیاری شدند. باتوجه به این‌که لاین‌های جایگزین در زمان‌های متفاوت به مرحله طویل شدن ساقه رسیدند، استفاده از درجه روز رشد (GDD) سبب یکسان‌سازی شرایط تنش برای همه لاین‌های جایگزین شد (۱).

هنگامی که لاین‌های جایگزین به مرحله رشد ۵۸ زادکس رسیدند، در این مرحله، برگ‌های پرچم کاملاً توسعه یافته پنجه‌های اصلی پنج بوته دو خط وسطی هر کرت به‌طور تصادفی برای اندازه‌گیری خصوصیات روزنه‌ای جدا گردیدند. اندازه‌گیری فراوانی و اندازه روزنه در قسمت وسط سطح فوقانی و زیرین برگ پرچم به روش نسخه‌برداری معکوس صورت گرفت (۳۳). در این روش، از خمیر اسپیدکس و خمیر فعال‌کننده آن استفاده شد. برای بررسی صفات مورد نظر از میکروسکوپ نوری مدل Olympus استفاده گردید. در این بررسی به علت وضوح بیشتر با بزرگ‌نمایی ۱۶۰، صفات مورد بررسی قرار گرفت. بدین‌منظور ۱۰ میدان دید به‌طور تصادفی تعیین شد و سپس در هر میدان دید تعداد روزنه‌ها به دقت

جدول ۱ - مقایسه میانگین صفات مورد بررسی در شرایط بدون تنش

سطح زیرین		سطح فوقانی		هدایت روزنه‌ای (mol m ⁻² s ⁻¹)	سرعت فتوسنتز (μmol m ⁻² s ⁻¹)	عملکرد دانه (g)	لاین‌های جایگزین
برگ پرچم	تعداد روزنه در یک mm ²	برگ پرچم	تعداد روزنه در یک mm ²				
اندازه روزنه (m ² μ)	تعداد روزنه در یک mm ²	اندازه روزنه (m ² μ)	تعداد روزنه در یک mm ²				
۱۶۰۱/۱b-f	۴۶/۱۵g	۱۶۵۱/۹b-f	۵۵/۷۲ef	۰/۰۱۶h	۱/۱۷e	۱/۱۵k	۱A
۱۶۶۲/۲a-d	۵۰/۷۸c-g	۱۷۰۵/۳b-d	۵۷/۶۷ef	۰/۰۲۲gh	۱/۲۶de	۲/۴۳ij	۲A
۱۴۵۹/۵e-h	۵۶/۸۹a-c	۱۵۸۴/۵c-f	۶۶/۳۳a-c	۰/۰۳۵a-e	۲/۰۸a-e	۳/۷۵c-e	۳A
۱۶۱۲/۵b-e	۴۸/۵۶d-g	۱۷۸۴/۲a-c	۵۶/۳۴ef	۰/۰۲۶e-g	۱/۵۴a-e	۲/۴۵ij	۴A
۱۸۰۲/۵a	۵۳/۸۹b-f	۱۴۵۲/۱ef	۶۵/۴۴bc	۰/۰۳۳a-f	۱/۹۷a-e	۳/۰۴f-i	۵A
۱۶۰۵/۵b-e	۴۷/۲۲fg	۱۵۳۷/۰d-f	۶۱/۸۹c-e	۰/۰۲۷d-g	۱/۳۵c-e	۲/۴۲Ij	۶A
۱۶۳۰/۹a-e	۴۸/۶۷d-g	۱۷۷۳/۹a-c	۵۳/۹۹f	۰/۰۲۴f-h	۱/۳۳c-e	۲/۳۸J	۷A
۱۵۷۵/۲c-g	۵۲/۰۰b-g	۱۵۷۱/۱c-f	۵۹/۰۰d-f	۰/۰۳۰b-g	۱/۸۷a-e	۲/۶۷g-j	۱B
۱۵۷۸/۴c-g	۵۳/۰۰b-f	۱۵۵۸/۴c-f	۶۵/۸۹a-c	۰/۰۳۴a-e	۲/۲۶a-c	۴/۸۰ab	۲B
۱۵۵۷/۶c-g	۶۱/۳۳a	۱۷۰۸/۵b-d	۶۸/۹۷ab	۰/۰۳۷a-c	۲/۱۳a-d	۳/۸۶cd	۳B
۱۴۱۴/۶gh	۵۸/۰۰ab	۱۴۳۸/۱ef	۶۹/۸۹ab	۰/۰۳۶a-d	۱/۹۵a-e	۲/۹۵f-j	۴B
۱۴۱۷/۹f-h	۵۱/۸۹b-g	۱۴۹۶/۵d-f	۶۴/۲۲b-d	۰/۰۳۴a-e	۲/۰۶a-e	۲/۸۴g-j	۵B
۱۳۴۱/۶h	۴۹/۴۴d-g	۱۵۷۱/۰c-f	۵۹/۲۲d-f	۰/۰۲۶e-g	۲/۴۱ab	۳/۸۱c-e	۶B
۱۶۳۷/۴a-e	۴۸/۲۲e-g	۱۶۰۶/۳b-f	۶۶/۳۴a-c	۰/۰۳۲a-f	۲/۱۷a-d	۴/۵۵b	۷B
۱۴۷۱/۵e-h	۵۵/۳۳a-d	۱۹۷۰/۱a	۷۰/۰۰ab	۰/۰۳۷a-c	۱/۸۹a-e	۴/۲۵bc	۱D
۱۷۷۴/۷ab	۵۰/۹۶c-g	۱۸۲۱/۳ab	۶۱/۴۶c-e	۰/۰۲۹c-g	۱/۴۷b-e	۲/۶۶g-j	۲D
۱۴۷۹/۹d-h	۵۳/۷۸b-f	۱۶۶۶/۲b-e	۶۶/۵۶a-c	۰/۰۳۴a-e	۱/۷۹a-e	۳/۰۸f-h	۳D
۱۵۸۲/۶c-g	۴۹/۴۴d-g	۱۵۵۲/۷c-f	۶۶/۴۵a-c	۰/۰۳۶a-d	۱/۴۴c-e	۲/۵۰h-j	۴D
۱۴۰۱/۶gh	۵۲/۶۷b-g	۱۵۷۸/۴c-f	۶۶/۵۶a-c	۰/۰۳۰b-g	۱/۹۶a-e	۳/۵۰d-f	۵D
۱۵۲۳/۲c-h	۵۴/۶۷a-e	۱۵۱۹/۳d-f	۶۸/۳۳ab	۰/۰۳۸ab	۲/۴۴a	۳/۵۱d-f	۶D
۱۴۵۷/۷f-h	۶۱/۰۰a	۱۵۵۳/۴c-f	۷۱/۷۸a	۰/۰۳۹a	۲/۰۸a-e	۳/۲۲e-g	۷D
۱۶۹۸/۹a-c	۵۰/۳۳c-g	۱۷۰۵/۷b-d	۶۰/۸۹c-e	۰/۰۲۷d-g	۱/۵۶a-e	۲/۸۸g-j	CS
۱۶۲۱/۱a-e	۵۰/۳۳c-g	۱۴۲۴/۳f	۶۶/۷۲a-c	۰/۰۳۷a-c	۱/۹۷a-e	۵/۲۹a	Tim
۱۱۸/۱۸±۱۵۶۱/۲۱	۴/۰۸±۵۲/۳۷	۱۳۳/۴۷±۱۶۱۸/۷۰	۵/۰۲±۶۳/۸۹	۰/۰۰۶±۰/۰۳۱	۰/۳۷±۱/۸۳	۰/۹۳±۳/۲۲	میانگین

تفاوت میانگین‌های دارای حروف غیرمشابه معنی‌دار است (P ≤ ۰/۰۵).

جدول ۲ - مقایسه میانگین صفات مورد بررسی در شرایط تنش

سطح زیرین برگ پرچم		سطح فوقانی برگ پرچم		هدایت روزنه‌ای	سرعت فتوستتز	عملکرد دانه	لاین‌های جایگزین
اندازه روزنه	تعداد روزنه در یک mm ²	اندازه روزنه	تعداد روزنه در یک mm ²	(mol m ⁻² s ⁻¹)	(μmol m ⁻² s ⁻¹)	(g)	
(m ² μ)		(m ² μ)					
۱۴۶۸/۹۴-h	۴۳/۴۵fg	۱۵۰۱/۰fg	۵۳/۱۱ef	۰/۰۳۲b-e	۰/۶۷g	۰/۹۲j	۱A
۱۴۱۲/۳gh	۵۰/۱۱a-f	۱۵۲۱/۴e-g	۵۶/۳۴d-f	۰/۰۱۷g	۱/۳۶c-g	۱/۴۶ij	۲A
۱۸۰۶/۹ab	۴۹/۲۲a-g	۱۹۰۴/۸a-c	۶۴/۱۱a-f	۰/۰۴۲ab	۱/۹۱a-d	۲/۶۶c-e	۳A
۱۴۰۰/۴gh	۴۸/۴۴b-g	۱۶۴۳/۲d-f	۶۵/۰۰a-e	۰/۰۱۹fg	۱/۳۰c-g	۲/۳۹e-h	۴A
۱۶۰۳/۰b-g	۵۳/۱۱a-e	۱۶۶۵/۴c-f	۶۸/۳۳a-d	۰/۰۲۱e-g	۱/۲۸c-g	۳/۰۱c-e	۵A
۱۴۱۴/۲gh	۵۴/۴۴a-c	۱۵۴۶/۰d-g	۶۵/۸۹a-e	۰/۰۱۷g	۱/۱۳e-g	۲/۳۲e-h	۶A
۱۵۶۸/۹d-h	۴۷/۱۱c-g	۱۴۰۰/۶g	۵۴/۳۳ef	۰/۰۲۶c-g	۱/۰۲fg	۲/۰۹f-i	۷A
۱۵۱۵/۴e-h	۵۳/۶۷a-d	۱۴۹۲/۵fg	۶۴/۸۹a-e	۰/۰۲۸c-f	۱/۶۶a-f	۲/۳۴e-h	۱B
۱۷۸۹/۵a-c	۴۳/۷۷fg	۱۷۵۵/۹a-e	۶۹/۰۰a-d	۰/۰۳۶bc	۱/۹۴a-c	۳/۹۳ab	۲B
۱۶۸۳/۲a-e	۴۴/۸۹e-g	۱۵۲۷/۱e-g	۷۲/۳۳ab	۰/۰۴۸a	۲/۰۷ab	۲/۸۶c-e	۳B
۱۶۵۲/۶b-f	۴۶/۷۷c-g	۱۶۶۸/۴b-f	۶۲/۲۲c-f	۰/۰۳۳b-d	۲/۳۳a	۳/۴۴bc	۴B
۱۵۲۱/۹e-h	۴۸/۱۱b-g	۱۴۴۹/۴fg	۶۲/۴۴b-f	۰/۰۲۳d-g	۱/۵۱b-f	۲/۵۶d-g	۵B
۱۴۶۱/۵f-h	۴۶/۲۲c-g	۱۵۸۲/۶d-g	۶۵/۰۰a-e	۰/۰۲۱e-g	۱/۲۲d-g	۲/۵۶d-g	۶B
۱۵۳۹/۸d-h	۴۸/۳۳b-g	۱۶۲۸/۳d-g	۵۷/۸۹c-f	۰/۰۲۸c-g	۱/۷۰a-f	۳/۲۹b-d	۷B
۱۳۹۴/۹h	۵۷/۳۳a	۱۵۶۲/۲d-g	۷۱/۵۵ab	۰/۰۵۳a	۱/۱۸e-g	۲/۰۷f-i	۱D
۱۵۶۶/۹d-h	۵۶/۲۲ab	۱۵۸۰/۳d-g	۶۹/۱۱a-d	۰/۰۲۰fg	۱/۵۱b-f	۲/۲۹e-h	۲D
۱۷۲۹/۵a-d	۴۵/۶۷d-g	۱۷۵۹/۵a-e	۵۶/۵۶d-f	۰/۰۲۰fg	۱/۷۹a-e	۲/۵۲e-g	۳D
۱۴۱۴/۰gh	۵۳/۸۹a-d	۱۴۰۴/۲g	۶۴/۹۹a-e	۰/۰۱۹fg	۰/۷۰g	۱/۸۳g-i	۴D
۱۶۰۰/۹c-g	۵۰/۰۰a-g	۱۷۸۵/۲a-d	۶۸/۴۴a-d	۰/۰۳۲b-e	۱/۵۵b-f	۳/۹۲ab	۵D
۱۴۷۸/۴f-h	۵۲/۷۸a-e	۱۴۸۹/۷fg	۶۹/۸۹a-c	۰/۰۲۷c-g	۱/۴۱b-f	۲/۰۷f-i	۶D
۱۴۱۵/۵gh	۵۵/۷۷ab	۱۴۳۵/۷fg	۷۵/۴۳a	۰/۰۲۸c-g	۱/۱۵e-g	۱/۷۶hi	۷D
۱۵۱۲/۱e-h	۵۲/۷۸a-e	۱۹۲۳/۳a	۵۷/۸۹d-f	۰/۰۲۱e-g	۱/۰۶fg	۲/۰۲f-i	CS
۱۸۵۷/۸a	۴۱/۷۸g	۱۹۱۶/۲ab	۵۱/۴۵f	۰/۰۳۳b-d	۱/۷۰a-f	۴/۲۶a	Tim
۱۵۵۶/۸۹±۱۳۹/۳۲	۴۹/۷۳±۴/۴۴	۱۶۱۴/۹۱±۱۶۰/۳۷	۶۳/۷۵±۶/۵۸	۰/۰۲۸±۰/۰۰۹	۱/۴۴±۰/۴۲	۲/۵۵±۰/۸۱	میانگین

تفاوت میانگین‌های دارای حروف غیرمشابه معنی‌دار است (P ≤ ۰/۰۵).

تعداد روزنه بیشتر با اندازه کوچک‌تر داشتند (۱۱، ۲۲ و ۲۴). نتایج متفاوت این روابط احتمالاً به‌خاطر تأثیر عوامل دیگر غیرروزنه‌ای بر میزان تعرق، از دست رفتن آب و عملکرد می‌باشد. در شرایط بدون تنش فراوانی روزنه در سطح فوقانی برگ به‌طور مثبت و معنی‌داری با سرعت فتوسنتز مرتبط بود، درحالی‌که این ارتباط در شرایط تنش منفی بود (جدول‌های ۳ و ۴).

نتایج دیگر تحقیقات نشان داد فراوانی روزنه تأثیری روی سرعت فتوسنتز ندارد (۲۳). در لوپیا ارقام با تعداد روزنه کمتر مقدار فتوسنتز بیشتری داشتند (۱۴). این امر نشان می‌دهد، اندازه شکاف روزنه‌ای، تعرق و یا سایر عوامل دارای تأثیر مساوی یا حتی بیشتر از تعداد روزنه در تنظیم فتوسنتز در شرایط تنش می‌باشند.

در شرایط بدون تنش همبستگی مثبتی بین فراوانی روزنه در سطح فوقانی برگ پرچم و عملکرد مشاهده شد، درحالی‌که در شرایط تنش همبستگی بین فراوانی روزنه در سطح زیرین برگ پرچم و عملکرد منفی بود (جدول‌های ۳ و ۴). چون روزنه‌ها از یک طرف مسئول جذب CO₂ و از طرف دیگر با میزان تعرق و از دست دادن آب مرتبط هستند، تعداد بیشتر روزنه در شرایط عدم محدودیت آب به دلیل جذب بیشتر CO₂ سبب افزایش عملکرد شد، درحالی‌که در شرایط محدودیت آب تعداد بیشتر روزنه سبب از دست رفتن آب بیشتر و کاهش عملکرد گردید. ارتباط منفی بین فراوانی تعداد روزنه و تحمل به خشکی در گندم دوروم و جو توسط محققین دیگر نیز گزارش شده است، اما در آزمایشی که بر روی تعدادی رقم گندم متحمل و حساس به خشکی انجام شد، ارقام متحمل به خشکی

جدول ۳ - ضرایب همبستگی بین صفات مورد بررسی در شرایط بدون تنش

اندازه روزنه‌ها	فراوانی روزنه‌ها	فراوانی روزنه‌ها	هدایت روزنه‌ای	سرعت فتوسنتز	عملکرد	
در سطح فوقانی برگ پرچم	در سطح تحتانی برگ پرچم	در سطح فوقانی برگ پرچم				
				۰/۴۸۲**	سرعت فتوسنتز	
				۰/۵۱۶**	۰/۴۵۷**	هدایت روزنه‌ای
			۰/۸۷۳**	۰/۴۷۹**	۰/۴۶۱**	فراوانی روزنه‌ها در سطح فوقانی برگ پرچم
		۰/۶۰۴**	۰/۴۹۰**	۰/۳۲۲	۰/۲۳۳	فراوانی روزنه‌ها در سطح تحتانی برگ پرچم
	-۰/۱۱۴	-۰/۲۸۸*	-۰/۲۸۶*	۰/۱۶۳	-۰/۰۹۴	اندازه روزنه‌ها در سطح فوقانی برگ پرچم
۰/۲۰۳	۰/۲۸۰*	-۰/۲۹۳*	-۰/۱۶۱	۰/۲۲۲	۰/۱۱۲	اندازه روزنه‌ها در سطح تحتانی برگ پرچم

** و * - به ترتیب معنی‌دار در سطوح احتمال ۱ و ۵ درصد

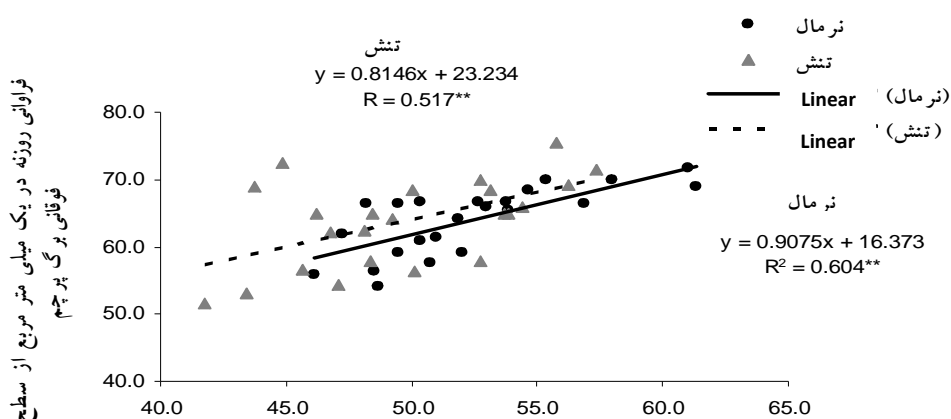
جدول ۴ - ضرایب همبستگی بین صفات مورد بررسی در شرایط تنش

اندازه روزنه‌ها	فراوانی روزنه‌ها	فراوانی روزنه‌ها	هدایت	سرعت	عملکرد
در سطح فوقانی	در سطح تحتانی	در سطح فوقانی	روزنه‌ای	فتوستتز	
برگ پرچم	برگ پرچم	برگ پرچم			
					سرعت فتوستتز
					۰/۵۵۶**
					هدایت روزنه‌ای
				۰/۴۰۲**	۰/۲۴۷**
			۰/۱۶۴	-۰/۰۰۹	۰/۰۱۰
					فراوانی روزنه‌ها در سطح فوقانی برگ پرچم
		۰/۵۱۷**	-۰/۰۲۷	-۰/۲۴۳*	-۰/۲۵۴**
					فراوانی روزنه‌ها در سطح تحتانی برگ پرچم
	-۰/۲۷۰*	-۰/۳۵۲**	۰/۱۸۴	۰/۳۴۱**	۰/۴۵۰**
					اندازه روزنه‌ها در سطح فوقانی برگ پرچم
۰/۴۸۴**	۰/۴۹۲**	-۰/۱۹۷	۰/۱۸۲	۰/۳۶۲**	۰/۵۳۳**
					اندازه روزنه‌ها در سطح تحتانی برگ پرچم

** و * - به ترتیب معنی‌دار در سطوح احتمال ۱ و ۵ درصد

همبستگی منفی و معنی‌داری بین فراوانی روزنه و اندازه روزنه مشاهده شد (جدول‌های ۳ و ۴). این ارتباط منفی با یافته‌های محققین دیگر مطابق می‌باشد (۳، ۱۸، ۲۳، ۲۸، ۲۹ و ۳۲). با این وجود، برخی محققین نیز همبستگی معنی‌داری بین این دو صفت به‌دست نیاوردند (۳۱). همبستگی بین این دو صفت احتمالاً به دلیل وجود یک رابطه جبران‌کننده می‌باشد. به‌صورتی‌که در یک رقم سطح کل روزنه‌ها تقریباً یکسان می‌باشد (۲۳). بنابراین تعداد روزنه کمتر با شکاف روزنه‌ای وسیع‌تر و فراوانی بیشتر روزنه با کاهش شکاف روزنه جبران می‌گردد. همچنین همبستگی مثبت و معنی‌داری بین فراوانی روزنه در سطح فوقانی و زیرین برگ پرچم مشاهده شد (شکل ۱). این امر نشان داد انتخاب براساس داده‌های یک سطح برگ کافی است و نیاز به اندازه‌گیری در دو سطح برگ نمی‌باشد.

در شرایط بدون تنش همبستگی مثبت و معنی‌داری بین فراوانی روزنه و هدایت روزنه‌ای وجود داشت، درحالی‌که در شرایط تنش بین فراوانی روزنه و هدایت روزنه‌ای ارتباط معنی‌داری مشاهده نشد (جدول‌های ۳ و ۴). همبستگی مثبتی بین فراوانی روزنه و مقدار از دست رفتن آب گزارش شده است ولی دیگر محققین بیان داشتند ارتباط نزدیکی بین فراوانی روزنه با کارایی مصرف آب بخاطر تأثیر آن بر روی هدایت روزنه‌ای وجود دارد (۳۴ و ۳۶). در تمامی لاین‌های جایگزین فراوانی روزنه‌ها در سطح بالایی برگ پرچم بیشتر از سطح زیرین آن بود و تفاوت معنی‌داری بین دو سطح برگ مشاهده شد. این نتیجه به دست آمده در گندم توسط محققین دیگر نیز گزارش شده است (۱۸، ۲۴، ۲۵، ۲۹ و ۳۱). نسبت فراوانی روزنه در سطح تحتانی به فوقانی در شرایط تنش و بدون تنش به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۸۱ بود. این نسبت‌ها با نسبت ۰/۷۴۸ و ۰/۸۱ در گزارش‌های قبلی مطابقت دارد (۱۸ و ۳۱).

فراوانی روزنه در یک میلی متر مربع از سطح زیرین برگ پرچم

شکل ۱ - رابطه بین سطح فوقانی و تحتانی برگ پرچم از نظر فراوانی روزنه در یک میلی متر مربع

احتمالاً به علت کاهش سطح برگ در لاین‌های جایگزین بوده است.

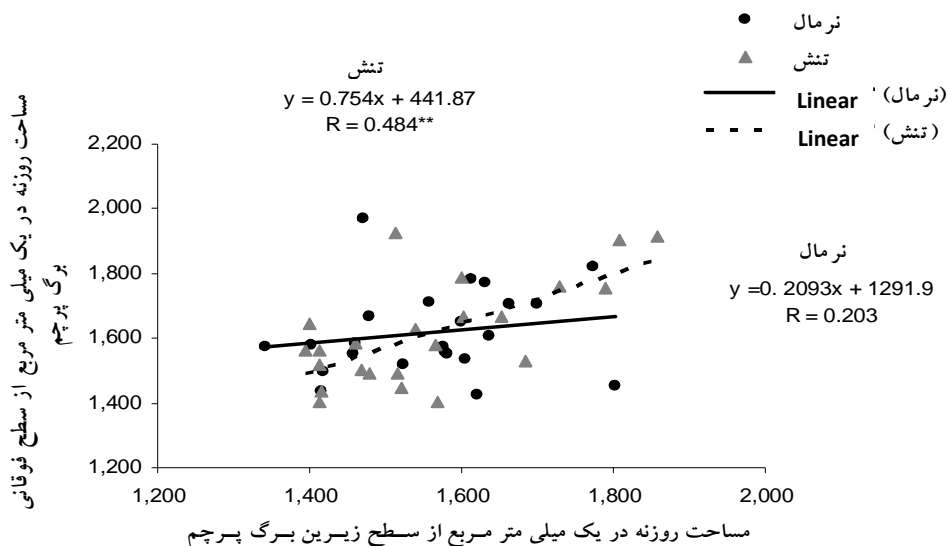
اندازه روزنه: تفاوت‌های معنی‌داری در بین لاین‌های جایگزین از نظر مساحت روزنه در دو سطح برگ پرچم هم در دو محیط وجود داشت که مبین وجود تنوع ژنتیکی در بین محل‌های کروموزومی والد دهنده از نظر صفات موردنظر می‌باشد (جدول‌های ۱ و ۲). همبستگی مثبت و معنی‌داری بین اندازه روزنه در سطح فوقانی و تحتانی برگ در شرایط تنش وجود دارد. لذا انتخاب براساس داده‌های یکی از سطوح کافی می‌باشد، درحالی‌که در شرایط بدون تنش ارتباط معنی‌داری بین مساحت روزنه در سطح فوقانی و تحتانی برگ پرچم مشاهده نشد (شکل ۲).

همبستگی مثبتی بین اندازه روزنه در دو سطح فوقانی و زیرین برگ پرچم با هدایت روزنه‌ای و سرعت فتوسنتز در شرایط تنش وجود داشت (جدول ۴). البته تأثیر تفاوت در فراوانی و اندازه روزنه بر هدایت روزنه‌ای، سرعت فتوسنتز و عملکرد در شرایط مزرعه تحت تأثیر عوامل دیگری نظیر میزان تعرق، درجه باز یا بسته بودن روزنه‌ها، شرایط محیطی نظیر نور، درجه حرارت و عوامل ژنوتیپی همچون ظرفیت فتوسنتزی و فعالیت آنزیم‌ها نیز قرار می‌گیرد. کروموزوم‌های گروه B کمترین مساحت روزنه را در هر دو محیط داشتند (جدول‌های ۱ و ۲).

طبق نتایج به‌دست آمده، تفاوت‌های معنی‌داری در بین لاین‌های جایگزین و والدین آن‌ها برای صفت فراوانی روزنه در سطح فوقانی برگ پرچم وجود داشت و کروموزوم‌های ژنوم D بیشترین فراوانی روزنه را هم در شرایط تنش و هم در شرایط بدون تنش داشتند و لاین VD بیشترین فراوانی روزنه را در هر دو شرایط تنش و بدون تنش داشت (جدول‌های ۱ و ۲). اختلاف بین لاین‌های ۳B، ۱D و VD و والد گیرنده چابینیز اسپرینگ در شرایط تنش و بدون تنش معنی‌دار بود. از آن جایی‌که این لاین‌ها فقط از نظر یک کروموزوم با والد گیرنده خود تفاوت دارند، اختلاف بین آن‌ها و والد گیرنده نشان می‌دهد که احتمالاً آن کروموزوم حامل ژن‌های مؤثر بر فراوانی روزنه می‌باشد. در یک آزمایش، تجزیه مکان صفات کمی در برنج مشخص شد که تراکم روزنه توسط چندین QTL که دارای اثرات کوچک هستند، کنترل می‌شود و نواحی که به‌طور معنی‌داری روی تراکم روزنه اثر داشتند، بر روی کروموزوم‌های ۱، ۲، ۳، ۴ و ۶ برنج قرار گرفته بودند (۱۹). تنش خشکی سبب افزایش فراوانی روزنه در نیمی از لاین‌های جایگزین گردید. در سویا نیز تنش خشکی سبب افزایش روزنه در سطح فوقانی و تحتانی برگ شد (۵). افزایش فراوانی روزنه در شرایط تنش آب

۵B، ۶B، ۳D، ۵D و ۷D در سطح زیرین در شرایط بدون تنش نسبت به والد گیرنده دارای اختلاف معنی‌دار بودند (جدول ۱).

به نظر می‌رسد که ژنوم B رقم تایمستین دارای ژن‌های کاهش‌دهنده اندازه روزنه باشد. تمام لاین‌های جایگزین به جز لاین‌های ۲B، ۳D و ۵D در سطح فوقانی و لاین‌های ۳A، ۴B،

شکل ۲ - رابطه بین سطح فوقانی و تحتانی برگ پرچم از نظر مساحت روزنه

بنابراین نقش گروه B در افزایش عملکرد نسبت به دو گروه دیگر برجسته‌تر بود. بین لاین‌های جایگزین ۱A، ۳A، ۲B، ۳B، ۴B، ۷B و ۵D با والد گیرنده در هر دو محیط اختلاف معنی‌دار وجود داشت (جدول‌های ۱ و ۲).

با بررسی اینبرد لاین‌های نوترکیب حاصل از تلاقی دو رقم گندم گزارش شده که کروموزوم‌های ۲A، ۶A، ۳B و ۲D حامل ژن‌های مؤثر بر عملکرد دانه می‌باشند (۳۰). در آزمایش دیگری ژن‌های مؤثر بر عملکرد دانه روی کروموزوم‌های ۴A، ۷A، ۱D، ۲D، ۳D و ۴D گزارش شده است (۲۵). همچنین، مطالعه بر روی ۴۰۲ جمعیت دابل هاپلوئید گندم مشخص نمود که کروموزوم‌های ۱A، ۵A، ۳B و ۲D حامل ژن‌های مؤثر بر عملکرد دانه می‌باشند (۱۵).

تفاوت‌های معنی‌داری در بین لاین‌های جایگزین برای سرعت فتوستتزر و هدایت روزنه‌ای در شرایط تنش مشاهده شد (جدول ۲). کروموزوم‌های گروه‌های A کمترین سرعت

در بررسی منابعی که در زمینه مکان‌یابی کروموزومی تعداد و اندازه روزنه صورت گرفت، گزارشی مبنی بر معرفی مکان کروموزومی مرتبط با فراوانی و اندازه روزنه در گندم یافت نشد. در این مطالعه، لاین‌های جایگزینی که برای صفات موردنظر نسبت به والد گیرنده کروموزوم اختلاف معنی‌دار داشتند، شناسایی شدند و چون این لاین‌ها به جز در یک کروموزوم کاملاً شبیه والد گیرنده می‌باشند، لذا نقش آن کروموزوم در کنترل یک صفت خاص می‌تواند از مقایسه بین لاین‌های جایگزین با والد گیرنده مشخص شود.

عملکرد دانه، سرعت فتوستتزر و هدایت روزنه‌ای: تفاوت‌های معنی‌داری بین لاین‌های جایگزین از نظر عملکرد دانه هر دو شرایط تنش و بدون تنش وجود داشت. کروموزوم‌های ژنوم‌های A و B به ترتیب کمترین و بیشترین عملکرد دانه را هم در شرایط تنش و هم در شرایط بدون تنش داشتند. لذا احتمالاً ژنوم B رقم تایمستین دارای ژن‌های متحمل به خشکی می‌باشد.

بود. همچنین خصوصیات روزنه‌ای همبستگی خیلی قوی با عملکرد دانه، سرعت فتوسنتز و هدایت روزنه‌ای نداشتند که این ممکن است به‌خاطر ماهیت چندژنی بودن عملکرد باشد. در طی دهه گذشته، تلاش‌های بسیاری برای یافتن خصوصیات و صفاتی که همبستگی بسیار نزدیکی با عملکرد به‌ویژه در شرایط تنش داشته باشند، صورت گرفته است تا بتوان با تغییر دادن آن خصوصیات احتمال تغییر در عملکرد را فراهم نمود. اما چون اساس ژنتیکی عملکرد پیچیده است، تولید ارقام اصلاح شده متحمل به خشکی کار آسانی نیست (۲۱). لذا یافتن مکانیسم‌ها و مکان‌های ژنی که تأثیر زیادی بر روی عملکرد داشته باشند، از اهداف مهم محققان اصلاح نباتات می‌باشد.

منابع مورد استفاده

۱. امینیان ر (۱۳۸۹) مطالعات ژنومی عملکرد و اجزای آن و صفات مرتبط با تحمل خشکی در گندم نان. پایان‌نامه دکتری اصلاح نباتات دانشگاه شهرکرد. شهرکرد.
۲. عبدمیشانی س. و شاه نجات بوشهری ع (۱۳۷۶) اصلاح نباتات تکمیلی. جلد اول. انتشارات دانشگاه تهران.
۳. فرشادفرع. و محمدی ر (۱۳۸۴) تجزیه کنترل ژنتیکی تحمل به خشکی در گندم رقم شاین با استفاده از لاین‌های جایگزین. نهال و بذر ۲۱(۱): ۹۳-۱۰۸.
۴. Aryavand A, Ehdai B, Tran B and Waines JG (2003) Stomatal frequency and size differentiate ploidy levels in *Aegilops neglecta*. Genetic Resources and Crop Evolution 50: 175-182
۵. Bhagwat SG and Bhatia CR (1993) Selection for flag leaf stomatal frequency in bread wheat. Plant Breeding 110: 129-136.
۶. Ciha AJ and Brown WA (1975) Stomatal size and frequency in soybean. Crop Science 15: 309-313.
۷. Cowan IR (1986) Economics of carbon fixation in higher plants, In: Givnish, T. J., (ed) On the economy of plant form and function, Cambridge university press, Combridge, UK. pp. 133-170.
۸. Condon AG, Richards RA, Rebetzek GJ and Farquhar GD (2004) Breeding for high water use efficiency. Experimental Botany 55: 2447-2460.
۹. Ewers BE, Oren R, Johnsen KH and Landsberg JJ (2001) Estimating maximum mean canopy stomatal conductance for use in models. Canadian Journal of Forest Resources 31: 198-207.
۱۰. Farquhar GD, Buckley TN and Miller JM (2002) Optimal stomatal control in relation to leaf area and nitrogen content. Silva Fennica 36(3): 625-637.

فتوسنتزی و هدایت روزنه‌ای را نسبت به دو گروه دیگر هم در شرایط تنش و هم در شرایط بدون تنش داشتند (جدول‌های ۱ و ۲). بنابراین نقش گروه‌های B و D در افزایش این صفات برجسته‌تر از گروه A بود. اگرچه همبستگی عملکرد با هدایت روزنه‌ای و سرعت فتوسنتز خیلی قوی نبود، اما معنی‌دار بود. در آزمایشی که بر روی تعدادی رقم متحمل به خشکی انجام شد همبستگی ضعیفی بین خصوصیات روزنه‌ای و میزان تعرق به‌دست آمد (۲۰). برای سرعت فتوسنتز در شرایط تنش لاین‌های جایگزین ۳A، ۲B، ۳B، ۴B و ۳D نسبت به رقم گیرنده دارای اختلاف معنی‌دار بودند و برای هدایت روزنه‌ای لاین‌های ۳A، ۲B، ۳B، ۴B و ۱D در شرایط تنش و لاین‌های ۱A، ۳B، ۱D، ۶D و ۷D در شرایط بدون تنش دارای تفاوت معنی‌دار چاینیز اسپرینگ بودند. تفاوت در هدایت روزنه‌ای در شرایط تنش و بدون تنش احتمالاً به دلیل تفاوت در درجه باز بودن یا طول زمان باز بودن روزنه‌ها و سرعت تعرق متفاوت است. به‌طورکلی، لاین‌های ۳A، ۲B، ۳B، ۴D و ۶D نسبت به سایر لاین‌ها نقش برجسته‌تری در کنترل صفات مورد بررسی در این مطالعه داشتند. لذا این لاین‌ها احتمالاً دارای ژن‌های مؤثر بر عملکرد می‌باشند که از طریق تغییر فراوانی و اندازه روزنه بر روی عملکرد، هدایت روزنه‌ای و سرعت فتوسنتز اثر می‌گذارند. نتایج این آزمایش نشان داد که نقش کروموزوم‌های گروه B برای خصوصیات روزنه‌ای برجسته‌تر از دو گروه دیگر

- 11 . Heichel GH (1971) Genetic control of epidermal cell and stomatal frequency in maize. *Crop Science* 11: 830-832.
- 12 . Hetherington AM and Woodward FI (2003) The role of stomata in sensing and driving environmental change. *Nature* 242: 901-908.
- 13 . Hyeon-Hye K, Gregory DG, Raymond MW and John CS (2004) Stomatal conductance of lettuce grown under or exposed to different light qualities. *Annales of Botany* 94: 691-967.
- 14 . Izhar S and Wallace DH (1967) Genetic variation in photosynthetic efficiency of *Phaseolus vulgaris*. *Crop Sci.* 7: 457-460.
- 15 . Janice L, Cuthbert D, Somers J, Anita L, Brule-Babel P, Douglas B and Gary H (2008) Molecular mapping of quantitative trait loci for yield and yield components in spring wheat (*Triticum aestivum* L.). *Theoretical Applied Genetics* 17: 595-608.
- 16 . Jarvis PG (1976) The interpretation of variations in leaf water potential and stomatal conductance found in canopies in the field. *Philos. Trans. R. Soc. London.* 273: 93-610.
- 17 . Jianwu T, Paul VB, Brent EE, Ankur RD and Kenneth JD (2006) Sap-flux-upscaled canopy transpiration, stomatal conductance and water use efficiency in an old growth forest the GreatLakes region of the United States. *Journal of Geophysical Research-Biogeosciences* Vol. 111.
- 18 . Khazaei H, Monneveux P, Shao H and Mohammady SH (2010) Variation for stomatal characteristics and water use efficiency among diploid, tetraploid and hexaploid Iranian wheat landraces. *Genetic Resources and Crop Evolution* 57: 307-314.
- 19 . Ma R, Kondo M, Ideta O, Barlaan E and Imbe T (2010) Quantitative trait loci for stomatal density and size in lowland rice. *Euphytica* 172: 149-158.
- 20 . Mackay DS, Ahl DE, Ewers BE, Samanta S, Gower ST and Burrows SN (2003) Physiological tradeoffs in the parameterization of a model of canopy transpiration. *Advances in Water Resources* 26: 179-194.
- 21 . Maghsoudi K and Maghsoudi moud A (2008) Analysis of the Effects of Stomatal Frequency and Size on Transpiration and Yield of Wheat (*Triticum aestivum* L.). *American Eurasian Journal of Agricultural and Environmental Sciences* 3(6): 865-872.
- 22 . Merah O, Monneveux P and Dele'ens E (2001) Relationship between flag leaf carbon isotope discrimination and several morpho-physiological traits in durum wheat genotypes under Mediterranean conditions. *Environmental Experimental Botany* 45: 63-71.
- 23 . Miskin KE, Rasmusson DC and Moss DN (1972) Inheritance and physiological effects of stomatal frequency in barley. *Crop Sciences* 12: 780-783.
- 24 . Mohammady S (2002) Inheritance of tolerance to water stress in wheat (*Triticum aestivum* L.). Ph.D. Thesis. University of Newcastle, UK.
- 25 . Pushpendra KG, Harindra SB, Pawan LK, Neeraj K, Reyazul RM, Amita M and Jitendra K (2007) QTL analysis for some quantitative traits in bread wheat. *Zhejiang University Science* 8(11): 807-814.
- 26 . Rajendra BR, Mujeeb KA and Bates LS (1978) Relationships between 2x *Hordum* sp., 2x *Secale* sp. and 2x, 4x, 6x *Triticum* sp. for stomatal frequency, size and distribution. *Environmental and Experimental Botany* 18: 33-37.
- 27 . Raschke K (1975) Stomatal action. *Annual Review of Plant Physiology* 26: 309-340.
- 28 . Shimshi D and Ephrat J (1975) Stomatal behavior of wheat cultivars in relation to their transpiration photosynthesis and yield. *Agron.* 67: 326-331.

- 29 . Singh S and Sethi GS (1995) Stomatal size, frequency and distribution in *Triticum aestivum*, *Secale cereale* and their amphiploids. Cereal Research Communication 23: 103-108
- 30 . Sishen L, Jizeng J, Xianyun W, Xiaocun Z, Linzhi L, Haimei C, Yuding F, Haiyan S, Xinhua Z and Tiandong L (2007) A intervarietal genetic map and QTL analysis for yield traits in wheat. Molecular Breeding 20: 167-178.
- 31 . Teare ID, Peterson CJ and Law AG (1971) Size and frequency of leaf stomata in cultivars of *Triticum aestivum* and other *Triticum* species. Crop Sciences 11: 496-498.
- 32 . Venora G and Calcagno F (1991) Study of stomatal parameters for selection of drought resistant varieties in *Triticum durum* DESF. Euphytica 57: 275-283.
- 33 . Wang H and Clarke JM (1993a) Genotypic, intra plant and environmental varying in stomatal frequency and size in wheat. Canadian Journal of Plant Science 73: 671-678.
- 34 . Wang H and Clarke JM (1993b) Relationship of excised-leaf water-loss and stomatal frequency in wheat. Canadian Journal of Plant Sciences 73: 93-99.
- 35 . Zadoks JC, Change TT and Knozak CF (1974) A decimal code for growth stages of cereals. Weed Research 14: 415-421.
- 36 . Zhang ZB, Shao HB, Xu P, Chu L, Lu Z and Tian J (2007) On evolution and perspectives of bio-water saving. Colloids. Surf. B. Biointerfaces 55: 1-9.

Effect of stomatal characteristics on photosynthesis and yield of the bread wheat chromosomal substitution lines under normal and stress conditions

R. Aminian ^{*1}, SH. Mohammady ², S. Houshmand ³, M. Khodambashi ² and K. Nozad ⁴

(E-mail: roghayehaminian@yahoo.com)

Abstract

This study was conducted to determine the effects of stomatal size and frequency on stomatal conductance, photosynthesis rate and yield, and to locate the genes controlling these traits. Therefore, substitution lines series of 'Timstein' (Tim) into genetic background of 'Chinese Spring' (CS) were tested in a completely randomized block design with three replications under two normal and water stress conditions in Shahrekord University research farm. Stress condition was started at elongation stage and irrigation periods were scheduled based on pre-determined 'Growth Degree Day' (GDD) during the length of stress period. Significant differences were found among substitution lines in terms of stomatal frequency, stomatal size, stomatal conductance, photosynthetic rate and yield. The significant correlation was found between the yield with stomatal size ($r = 0.450^{**}$) and stomatal frequency ($r = 0.461^{**}$) in stress and non-stress condition, respectively. In addition, there were significant correlation between yield with photosynthetic rate ($r = 0.556^{**}$ in stress condition and $r = 0.482^{**}$ in non-stress condition) and stomatal conductance ($r = 0.247^{**}$ in stress condition and $r = 0.457^{**}$ in non-stress condition). Based on the obtained results, it can be concluded that role of group B chromosomes was more prominent than the other two groups.

Keywords: Photosynthetic Rate, Stomatal Conductance, Stomatal Frequency, Stomatal Size, Substitution Lines

1 - Instructor, Department of Agronomy and Crop Breeding, Faculty of Agriculture, Islamic Azad University of Naragh Branch, Naragh – Iran
(Corresponding Author *)

2 - Associate Professor, Department of Agronomy and Crop Breeding, Faculty of Agriculture, Sharekord University, Sharekord - Iran

3 - Assistant Professor, Department of Agronomy and Crop Breeding, Faculty of Agriculture, Sharekord University, Sharekord - Iran

4 - Instructor, Department of Agronomy and Crop Breeding, Faculty of Agriculture, Islamic Azad University of Naragh Branch, Naragh - Iran